

Ultrasonografie

**Dopplerovské techniky - princip,
teoretické základy ovládání
přístroje - tipy a triky**

Foukal J.

Klinika radiologie a nukleární medicíny FN Brno a LF MU

Dopplerův princip

- Johann Christian Doppler (1803-1853)

- fyzik a matematik
- princip formulován v roce 1842, Praha
- platí pro všechny druhy vlnění

Dopplerův princip

přibližuje-li se zdroj zvuku o konstantní výšce (frekvenci) tónu směrem k pozorovateli, vnímá pozorovatel výšku tónu vyšší, rozdíl mezi frekvencemi záleží na rychlosti pohybu

f_p - pozorovatel přijímaná frekvence vlnění

c - rychlost šíření vlnění v daném prostředí

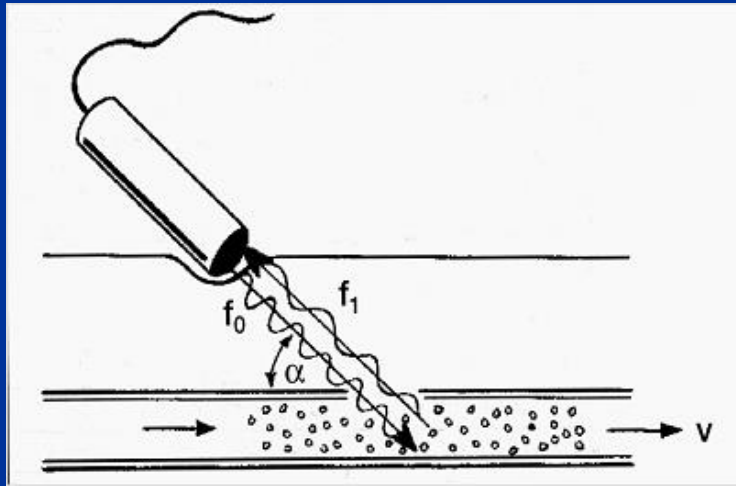
v - rychlost pohybu zdroje směrem k pozorovateli

f_v - zdrojem vyslaná frekvence vlnění

$$f_p = \frac{c}{c - v} \cdot f_v$$

Dopplerův efekt - frekvenční posun

- rozdíl frekvence vyslané a přijaté ($\Delta f = f_0 - f_1$)
- velikost frekvenčního posuvu je přímo úměrná **frekvenci**, **rychlosti krevního toku** a **kosinu úhlu**, který svírá směr UZ vln a tok krve
  - kritická mez nad 60°
- výpočet rychlosti pohybujících se elementů

$$\Delta f = \frac{2 f_0 v \cos \alpha}{c}$$

Δf – frekvenční posuv

c – rychlost šíření uz vlnění

f_0 – frekvence sondy

α – úhel insonace

v – rychlost toku

Dopplerův efekt - frekvenční posuv

$$\Delta f = \frac{2 f_0 v \cos \alpha}{c}$$

Oblast průtoku	Střední rychlost proudu (mm/s)
Vlásečnice	0,4–1
Velké žíly	100
Aorta	300

- spektrum posuvů při rychlostech snímaných při UZ vyšetření a použité frekvenci sondy je v rozmezí stovek až tisíců Hz

sonda 5 MHz

rychlost toku krve 30cm/s

$\cos 60^\circ = 0,5$

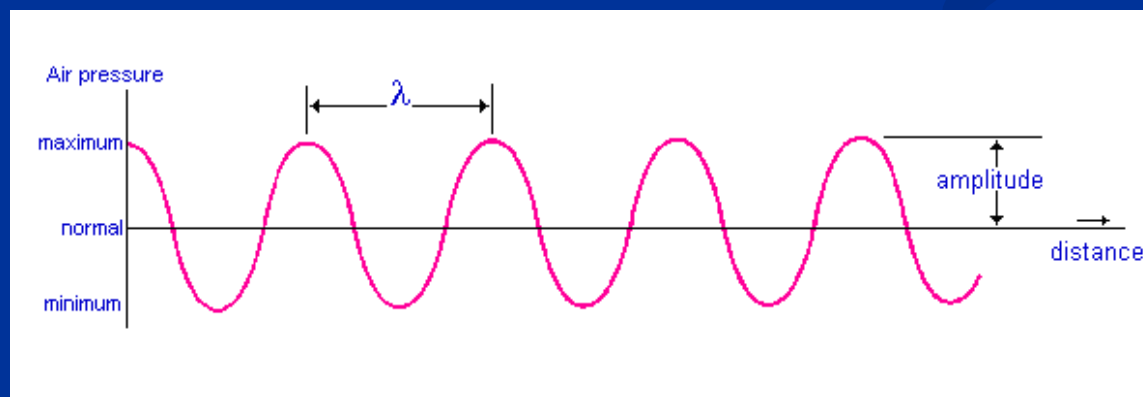
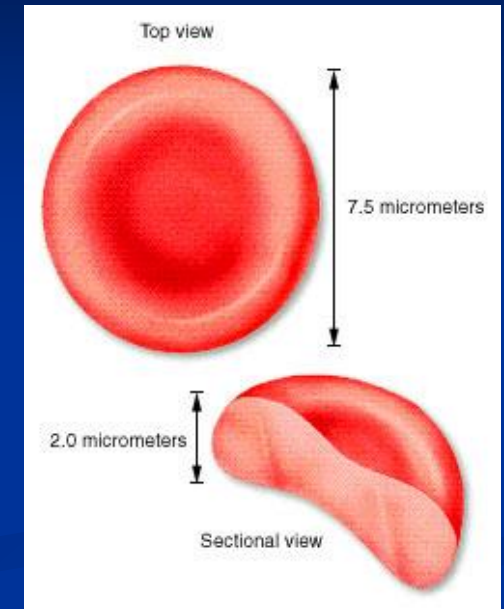
$$\Delta f = \frac{2 \cdot 5000000 \text{ s}^{-1} \cdot 0,3 \text{ ms}^{-1} \cdot 0,5}{1580 \text{ ms}^{-1}} = 949 \text{ s}^{-1} (\text{Hz})$$

1580 ms⁻¹

rychlost šíření zvuku v měkkých tkáních

Rayleighův-Tyndallův rozptyl

- od čeho se UZ vlny v cévách odráží?
- velikost erytrocytů ($7 \times 2 \mu\text{m}$)
- vlnová délka UZ 5 MHz = $300 \mu\text{m}$
- anechogenní krev

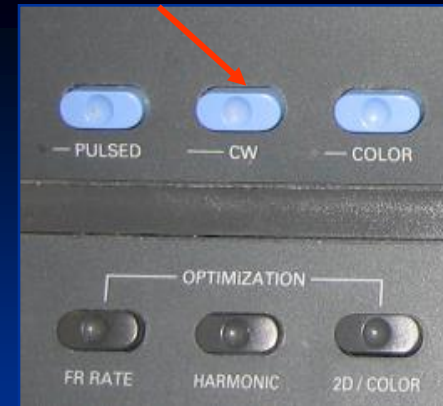

Dopplerovské zobrazení

- změna **frekvence** je determinována rychlostí
- **intenzita** přijatého signálu je determinována množstvím pohybujících se elementů (např. krvinek)

kontinuální Doppler

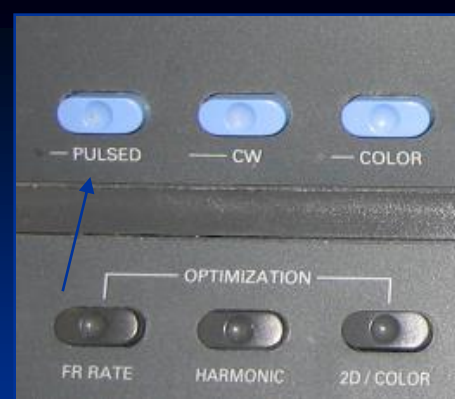
- dopplerovské systémy s kontinuální nosnou vlnou (CW)
- nejjednodušší zařízení
- chybí axiální rozlišení, tj. nelze určit hloubka, ze které signál přichází
- dva elektroakustické měniče (krystaly)
  - vysílač
  - přijímač
- oba měniče jsou vůči sobě skloněny ve velmi tupém úhlu
- v oblasti zájmu se překrývají
- je-li v oblasti zájmu více cév $\Rightarrow$ záchyt **signálu ze všech cév** oblasti $\Rightarrow$ součet signálu $\Rightarrow$ nelze odlišit rychlost toku v jednotlivých cévách
- využití: tužkové Dopplery, cévní chirurgie
- měří **libovolně velké rychlosti**

pulzní Doppler

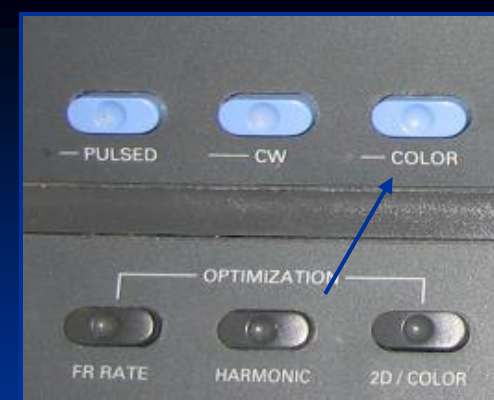
- pulzní dopplerovské systémy (PW)
- jeden elektroakustický měnič, který střídavě ultrazvukové vlnění vysílá a přijímá
- sonda pracuje ve střídavém, tj. pulzním režimu
- rytmus vysílání se označuje jako opakovací frekvence a je v horní oblasti frekvencí omezen dobou potřebnou ke zpětnému návratu odraženého signálu
- doba mezi vysláním a přijmem ultrazvukového impulsu je úměrná vzdálenosti cévy od ultrazvukové sondy
- umožňuje záznam rychlostního spektra toku krve v cévě
- vyšší mechanická energie

1/1000 vysílač, 999/1000 přijímač

barevný Doppler

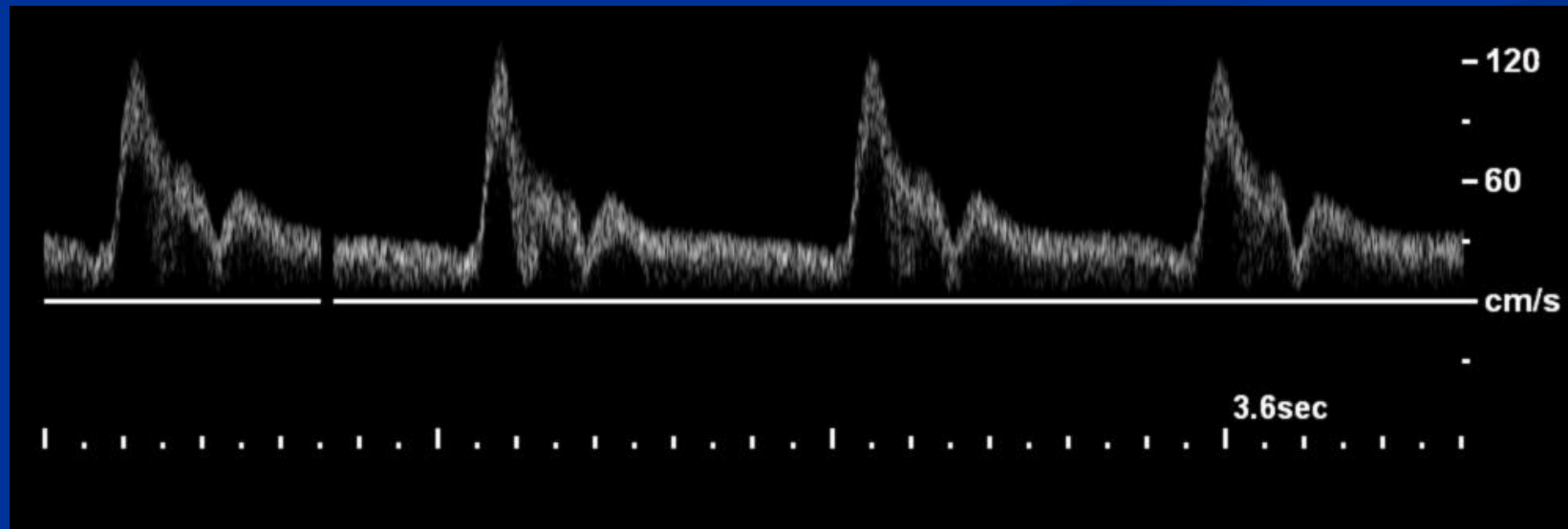
- barevné dopplerovské mapování průtoku, *Color Doppler Imaging (CDI), Color Flow Mapping (CFM)*
- v B-obrazu je definovaná **výseč**, ze které je dopplerovská informace o pohybu (rychlosti toku) analyzována a zobrazena v podobě **barevných pixelů**, které jsou zakomponovány do nezávislého B-obrazu
- sběr dat podél jedné linie **minimálně 3x** – snížení FR
  - průměrný frekv. posun
- **VÝHODY:**
  - snadná identifikace cévy, zobrazí tok i v malých cévách
  - určení **směru toku** krve - **barva**
  - **semikvantitativní**, přibližně stanoví rozsah **rychlostí**
    - **odstín**
- **NEVÝHODY:**
  - zobrazení **střední rychlosti** toku
  - ↓ citlivost pro **pomalé toky**
  - sklon k barevným **artefaktům** při pohybu
  - ↓ **frame rate** (50-150ms)

spektrální záznam

- časový průběh rychlosti
- podél jediné vertikální obrazové linie jsou vysílány opakované impulzy
- dopplerovská informace o rychlosti toku
- analyzována a zobrazena jako **dopplerovské spektrum**

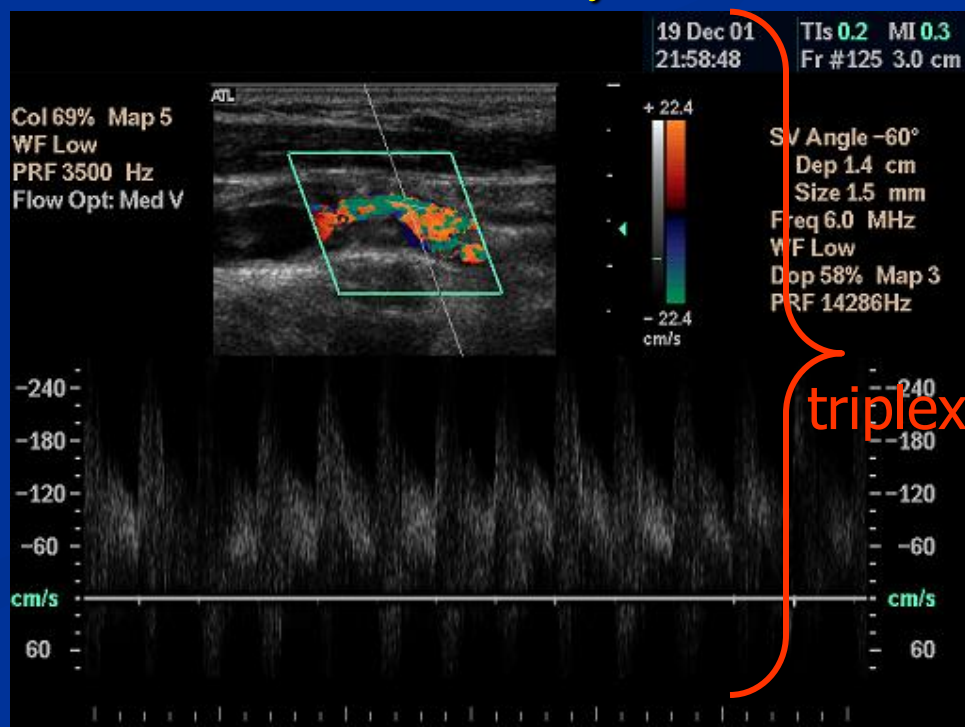
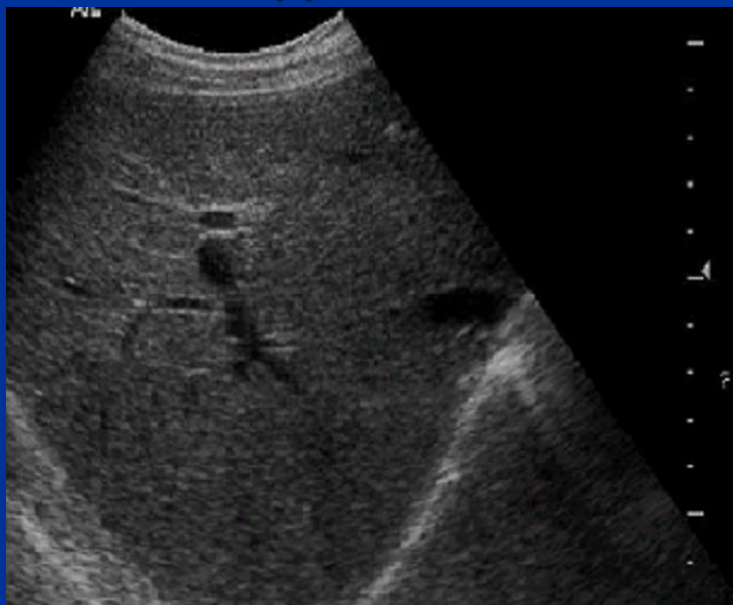
duplexní a triplexní zobrazení

■ duplexní

- kombinace dvojrozměrného dynamického zobrazení (**B-mode**) a **pulsního** dopplerovského měření

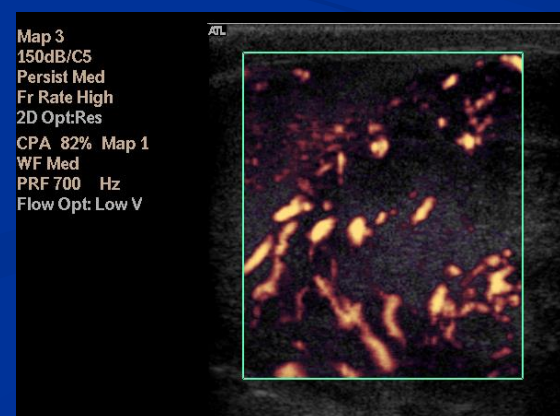
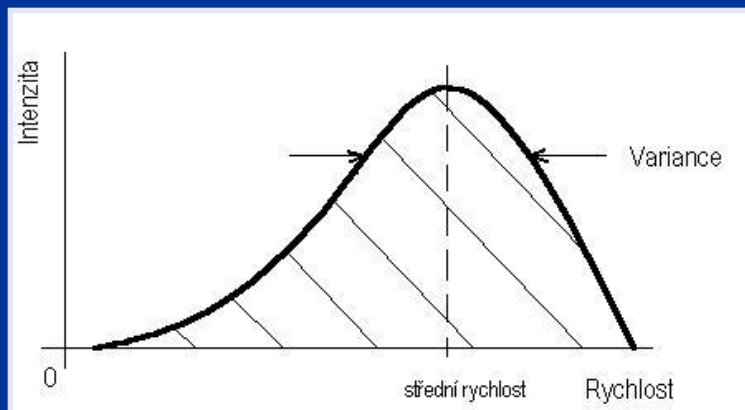
■ triplexní

- kombinace **B zobrazení** se **spektrální** křivkou a **barevným** dopplerem

energetický Doppler

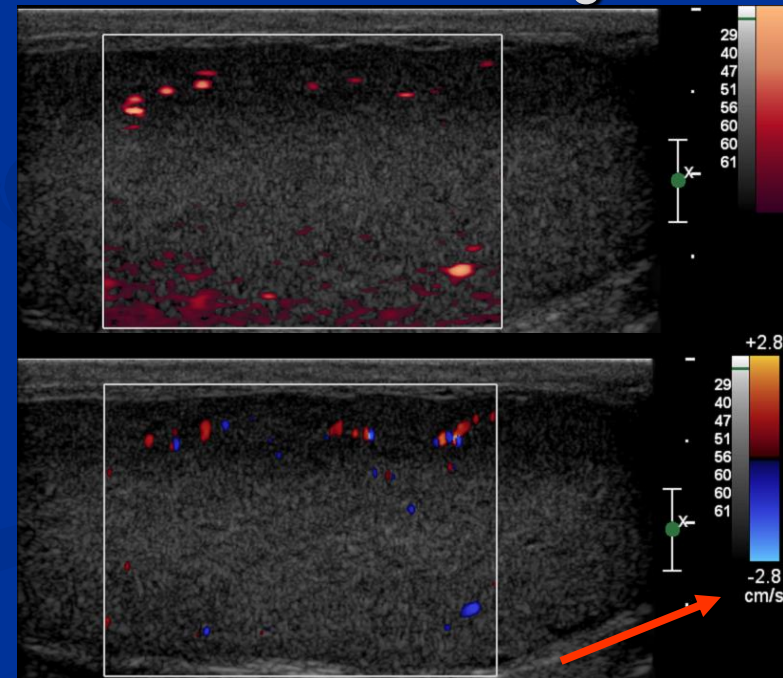
- *Color Doppler Energy (CDE), Color Power Angio (CPA), Color Amplitude Imaging (CAI), Color Angiography, Doppler Power Mode, Power Mapping, Amplitude Mapping.*
- zobrazuje celou energii dopplerovského signálu
  - úměrná ploše vymezené spektrální křivkou
- **nezávislost na**
  - **dopplerovském úhlu** (kromě 90°)
  - **rychlosti**
- umožní zobrazit větší dynamický rozsah energie = i **velmi pomalé toky**

energetický Doppler

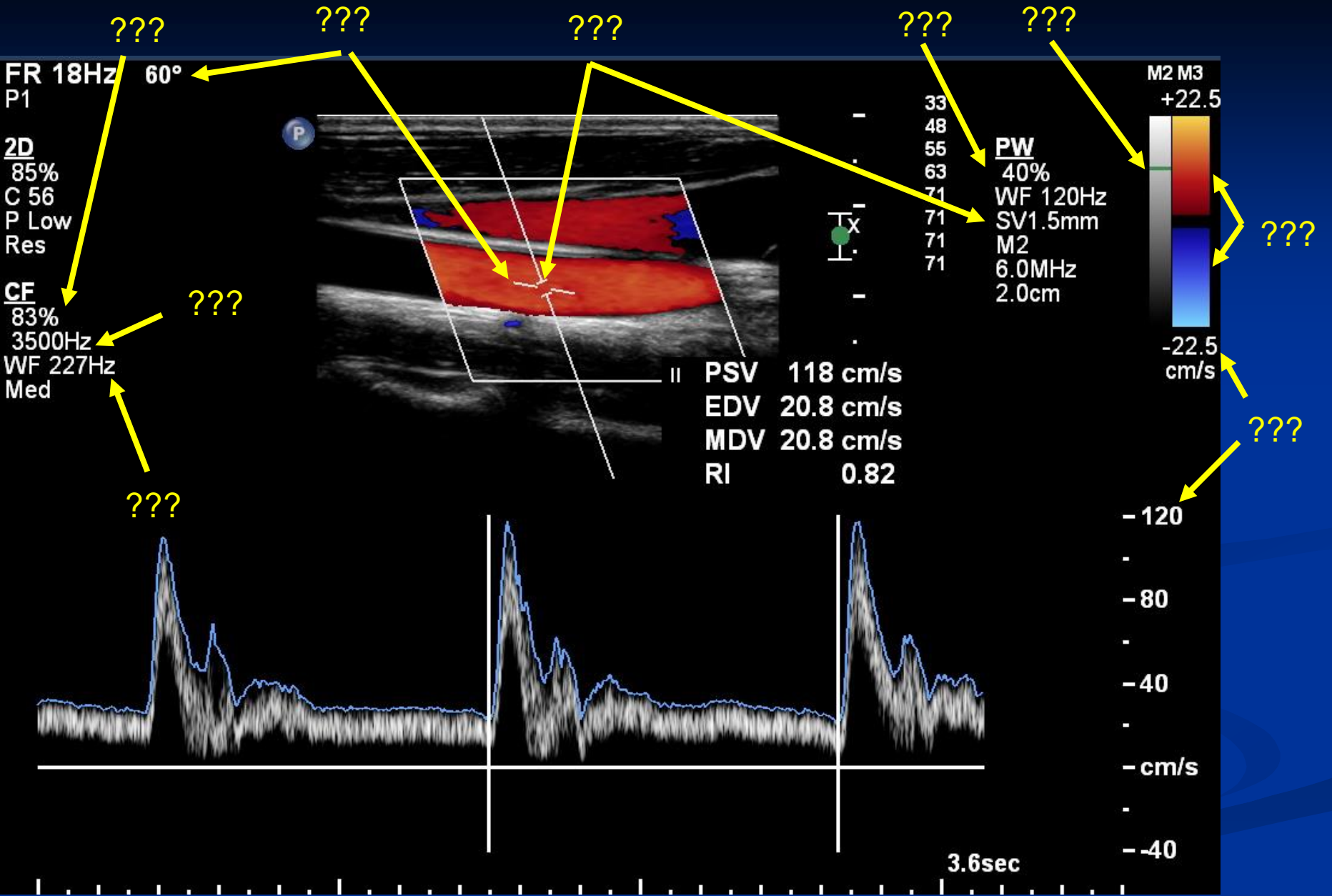
- pouze jedna barva
- barevný **odstín** pixelu
  - přímo odpovídá **amplitudě** (energii) dopplerovského signálu
  - vyjadřuje množství pohybujících se elementů
- neovlivněn Nyquistovým limitem $\Rightarrow$ nedochází k aliasing efektu
- vysoká citlivost k artefaktům
- ~~neurčí směr toku ani rychlost~~

směrový energetický Doppler

Dopplerovská USG - nastavení parametrů

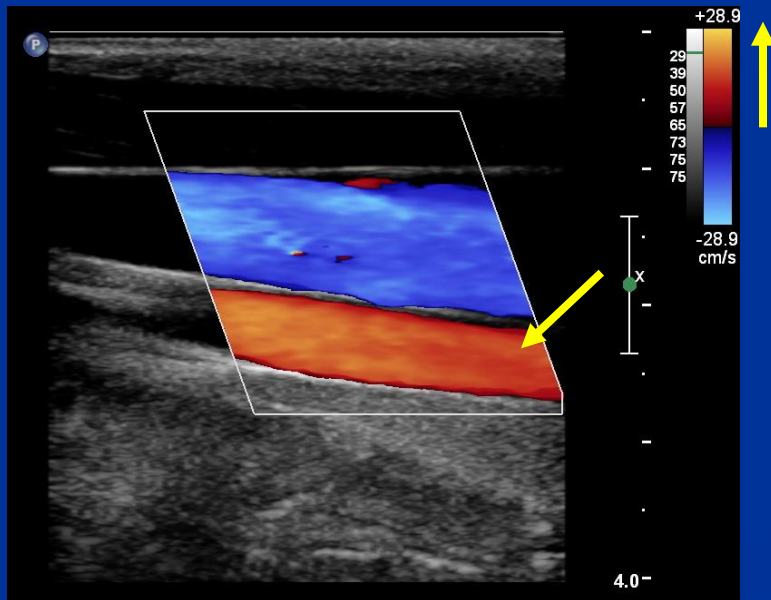

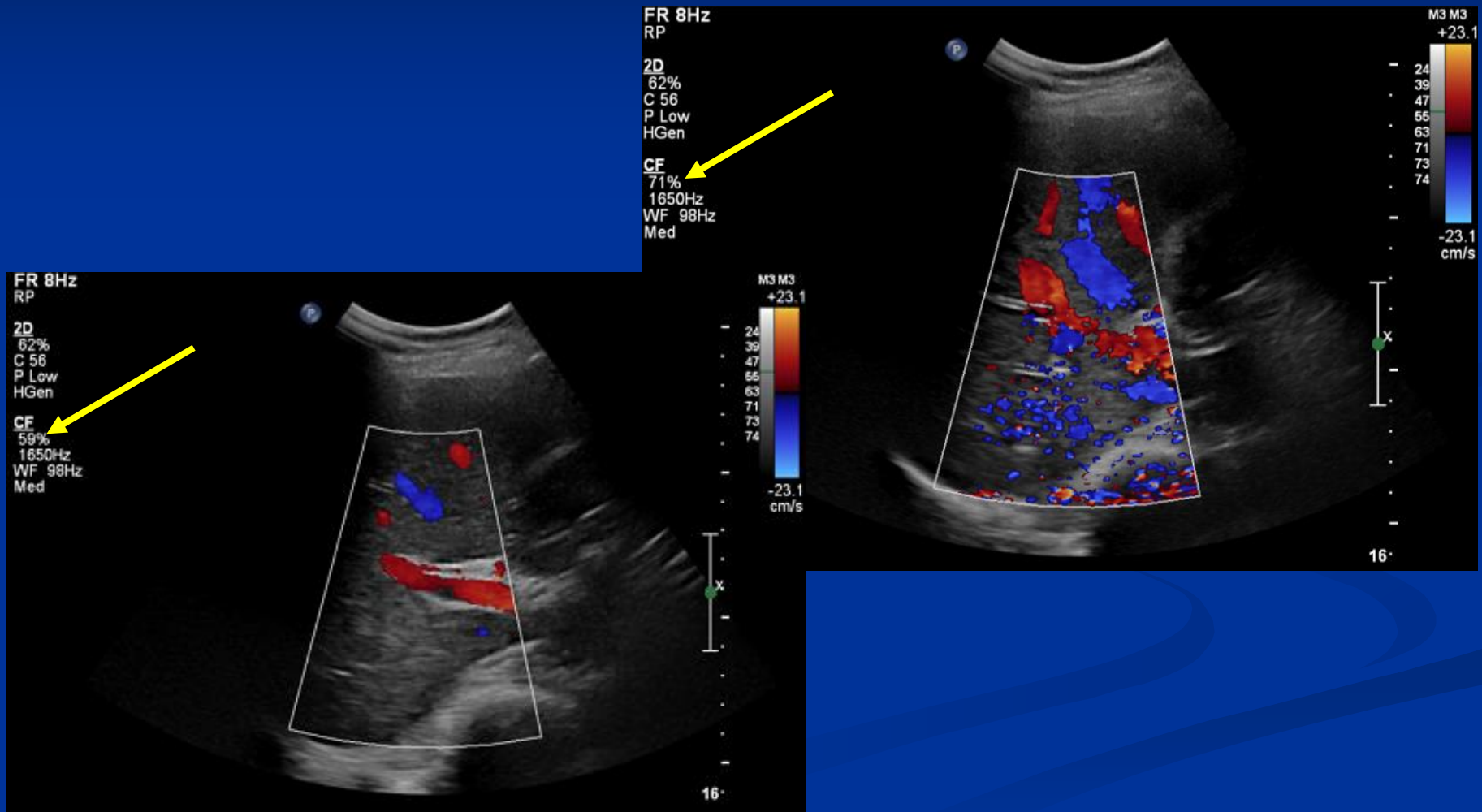
Konvence značení

- směr průtoku při pohybu k sondě (od sondy) - **BART**
- průtok směrem **k sondě** je zobrazen ve spektru **nad nulovou linií**
- průtok směrem **od sondy** je zobrazen ve spektru **pod nulovou linií**

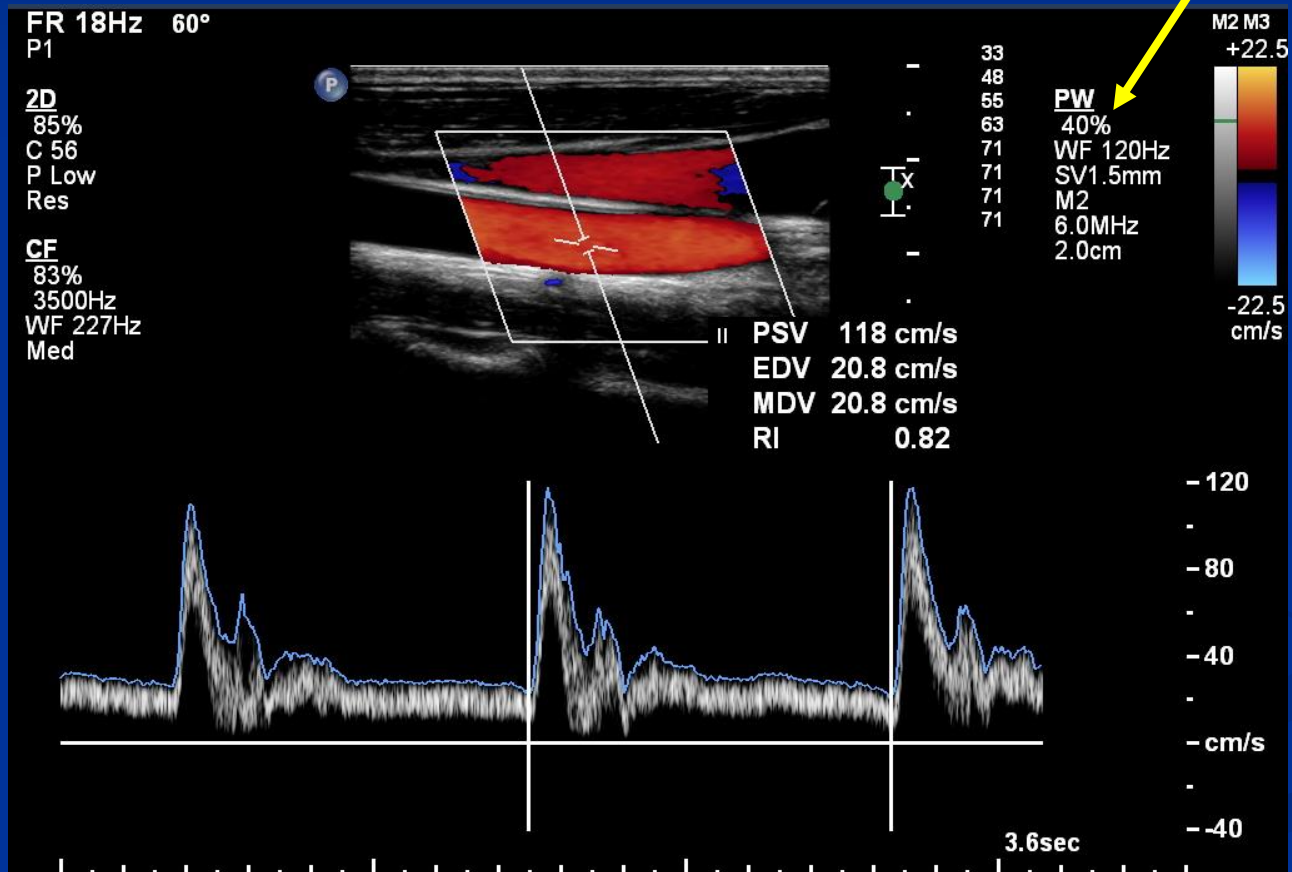
Color gain

- nezávisle od 2D Gain

PW gain

- nezávisle od 2D Gain, Color Gain

Priorita barevného záznamu

- *Color versus Gray Scale, Gray Scale - Color Supression, Color versus Echo Priority, Write Priority*
- prahová hodnota intenzity v B módu
- dopplerovské signály v místech vyšší intenzity ignorovány
- ↓ priorita – potlačí barvu v okolí cévy
- ↑ priorita – zobrazí barvu z echogenní / drobné cévy

Citlivost barevného záznamu

- *color sensitivity, pulse number, line density*

Line Density

Low

- počet UZ impulzů podél vertikální obrazové linie (min. 3)

- více impulzů (např. 14 impulsů/linii)

- vyšší barevná citlivost (pomalé toky – skrotum, lýtkové žíly)

- ↓ frame rate

- méně impulzů (7-9)

- ↓ citlivost - jen rychlé toky

- ↑ frame rate (echokardiografie)

Perzistence barevného záznamu

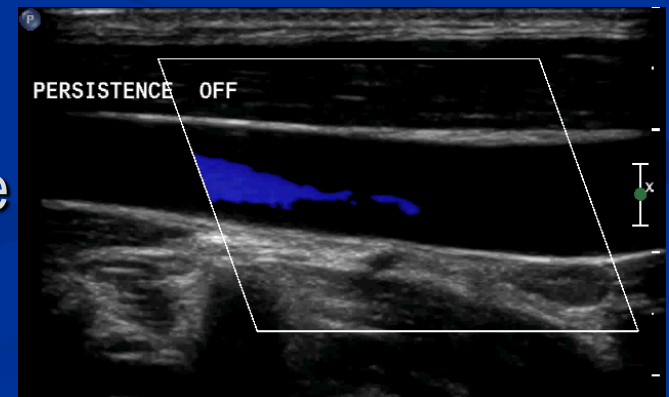
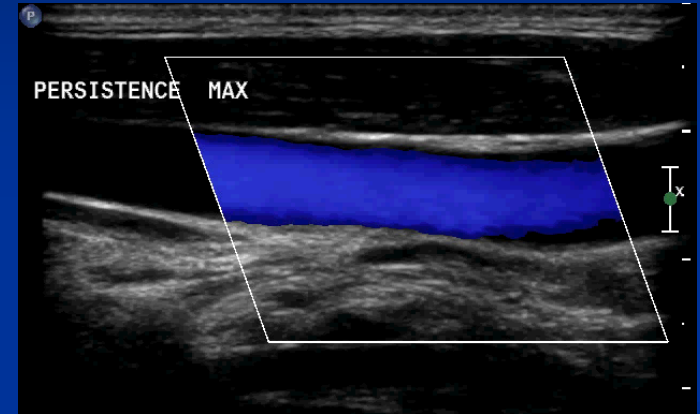
- *color persistence, frame averaging*

- ↑ persistence

- lepší **poměr S/Š**
- snažší detekce krátce trvajících hemodynamických dějů
- lepší **vykreslení cévních kontur**

- nevýhody:

- **stírání** variací barevného obrazu v čase
- pulzatilní x žilní tok

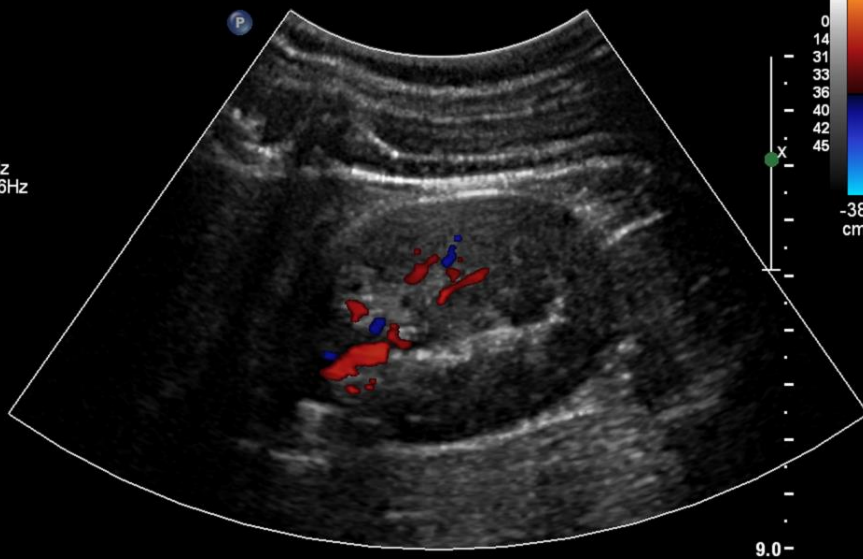

Výseč vs. frame rate

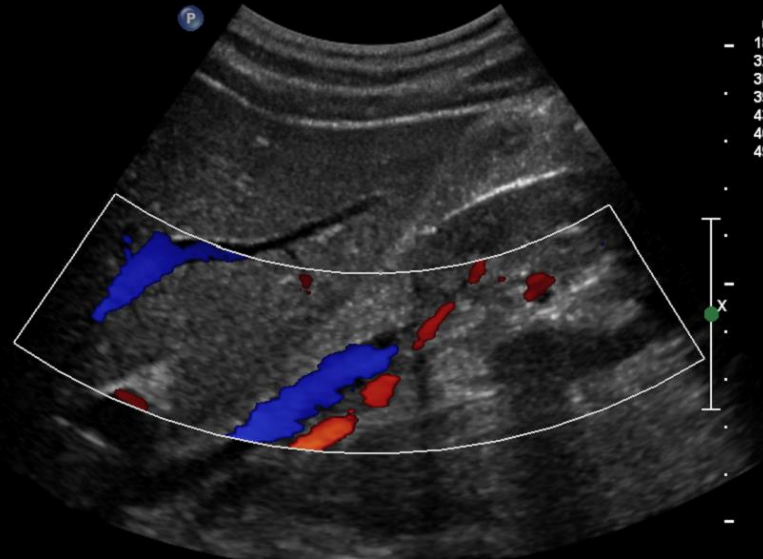
FR 5Hz

2D
34%
C 55
P Med
HGen
CF
59%
3250Hz
WF 146Hz
Med

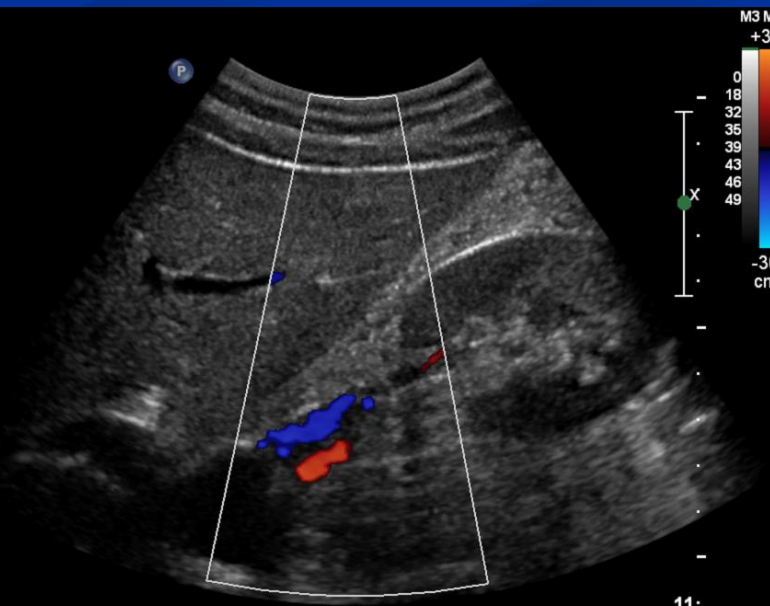
FR 9Hz

2D
37%
C 55
P Med
HGen
CF
59%
2200Hz
WF 109Hz
Med

FR 14Hz

2D
37%
C 55
P Med
HGen
CF
59%
2400Hz
WF 120Hz
Med

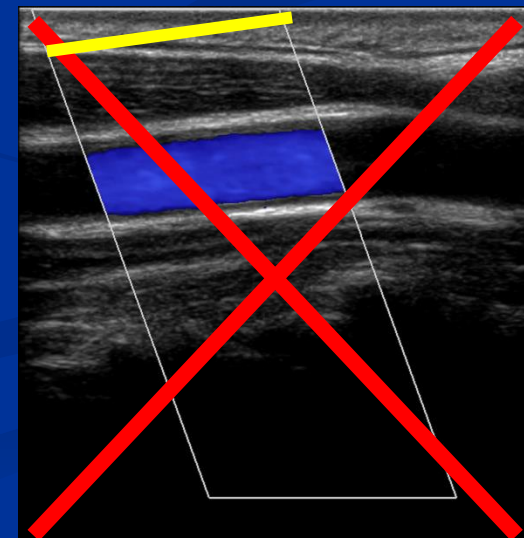
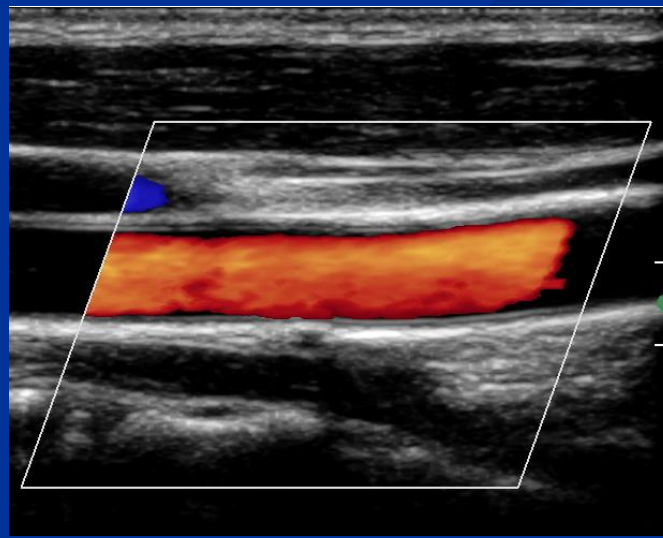
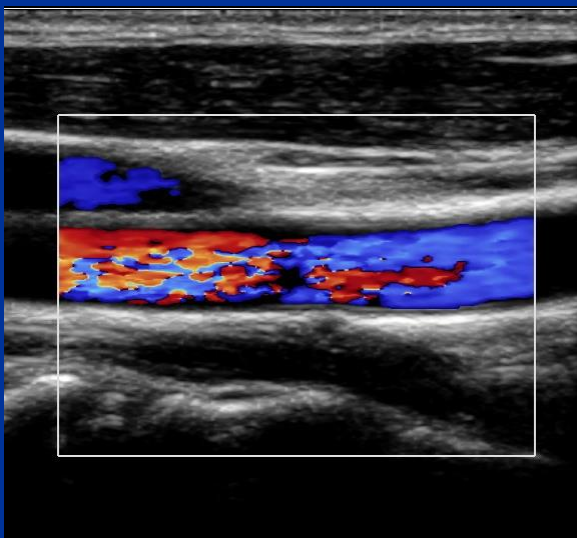
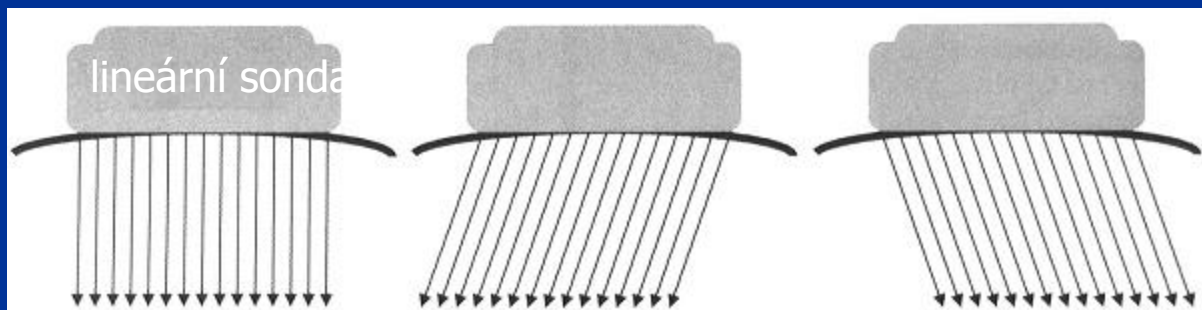

11

11

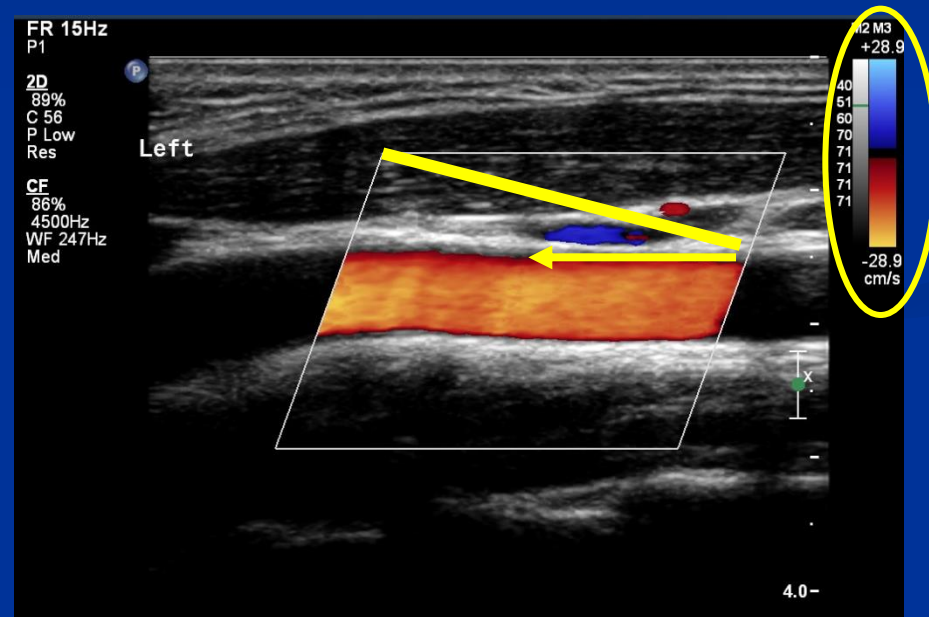
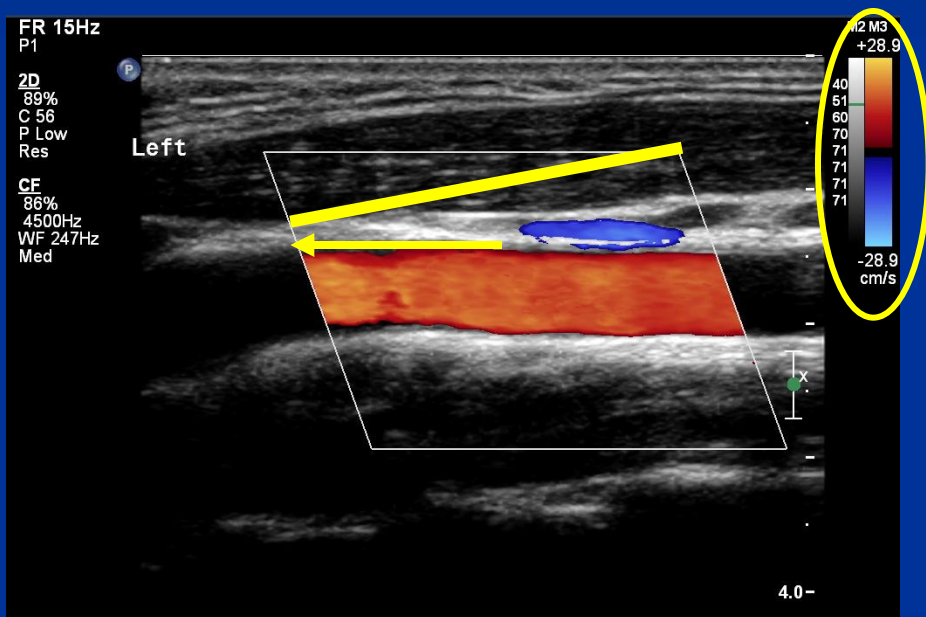
Steering

- lineární sondy
- malá možnost sklopení
- elektronické sklopení dopplerovských vln

Steering

- Automatická inverze barevného spektra

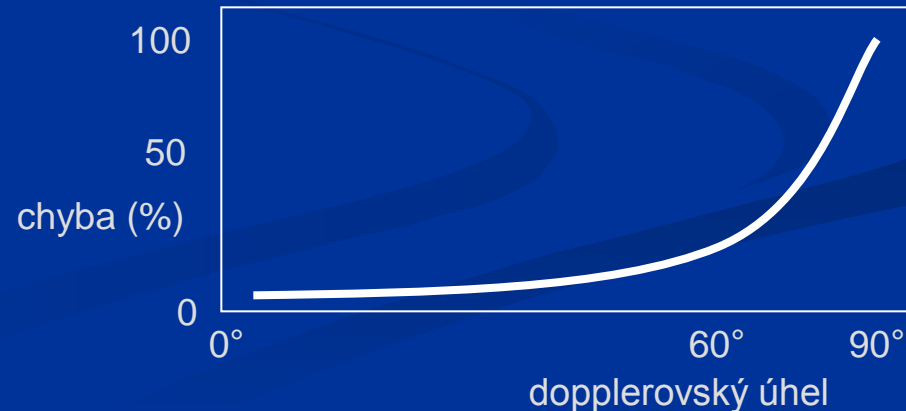
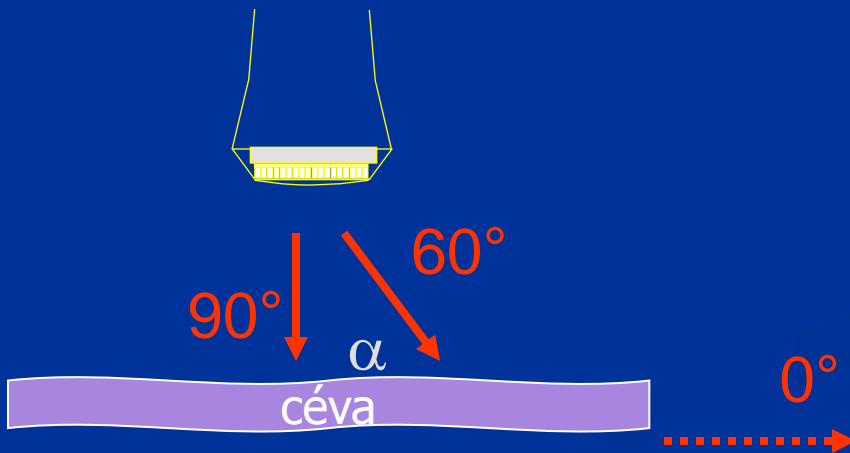
Dopplerovský úhel

- úhel mezi směrem vysílaných **UZ vln** a směrem **toku krve**
- $\alpha = 0^\circ$ = maximum frekvenčního posuvu ($\cos 0^\circ = 1$)
- úhel $> 60^\circ$ ~ riziko chyby, nelze přesně kvantifikovat toky
- 90° ~ žádný signál ($\cos 90^\circ = 0$)
- 90° ~ krev není vůči sondě v pohybu

$$v = \frac{\Delta f}{2 f_0 \cdot c \cdot \cos \alpha}$$

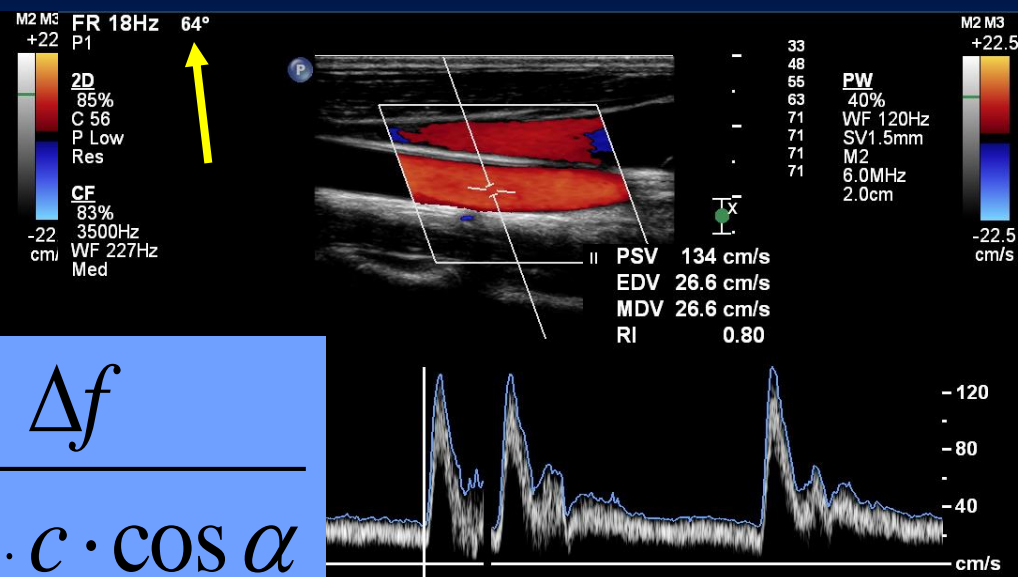
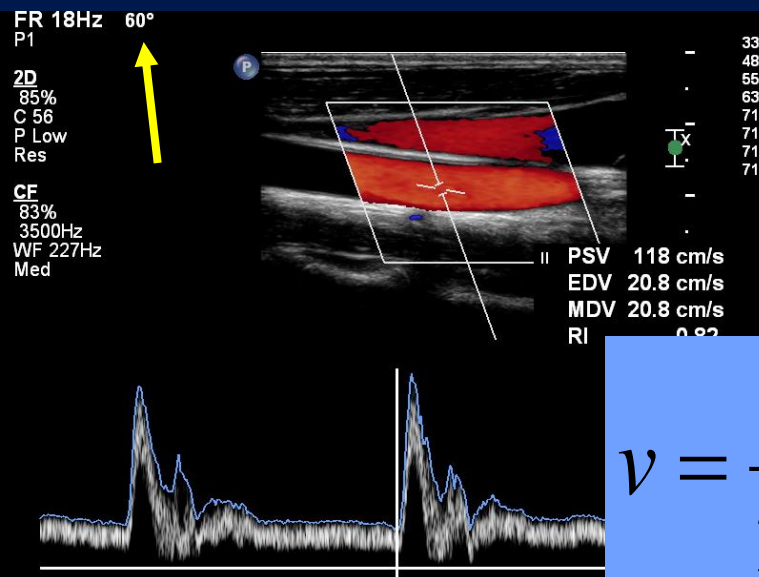
Využívat co nejmenší úhel!!!

Nevyšetřovat při dopplerovském úhlu $> 60^\circ$!!!

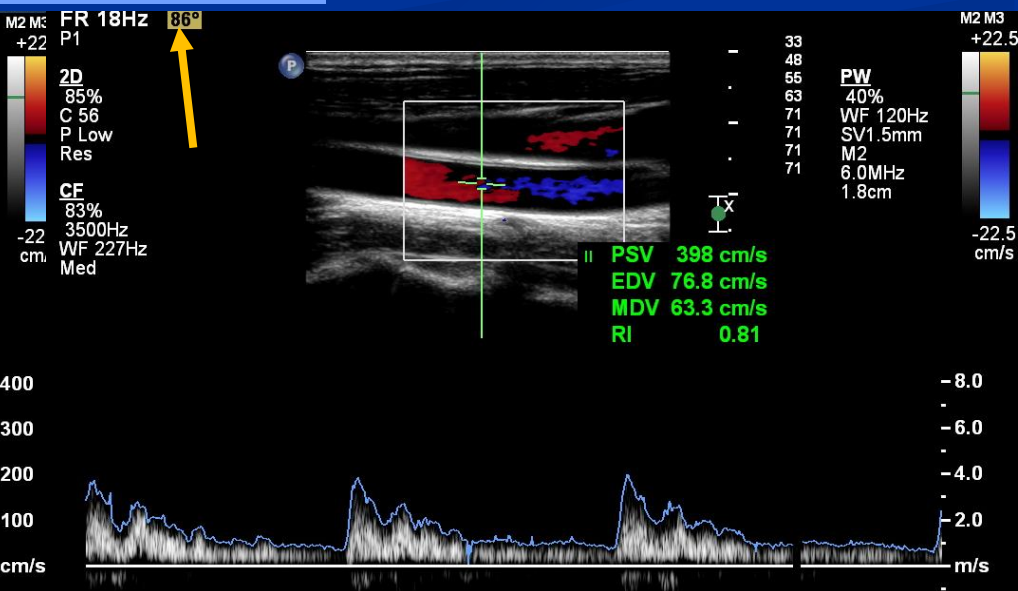
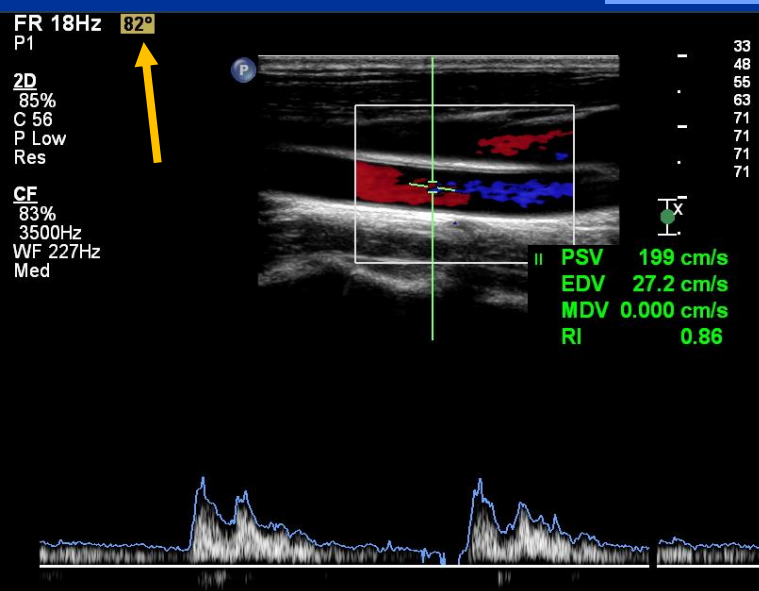

Dopplerovský úhel + chyba 4°

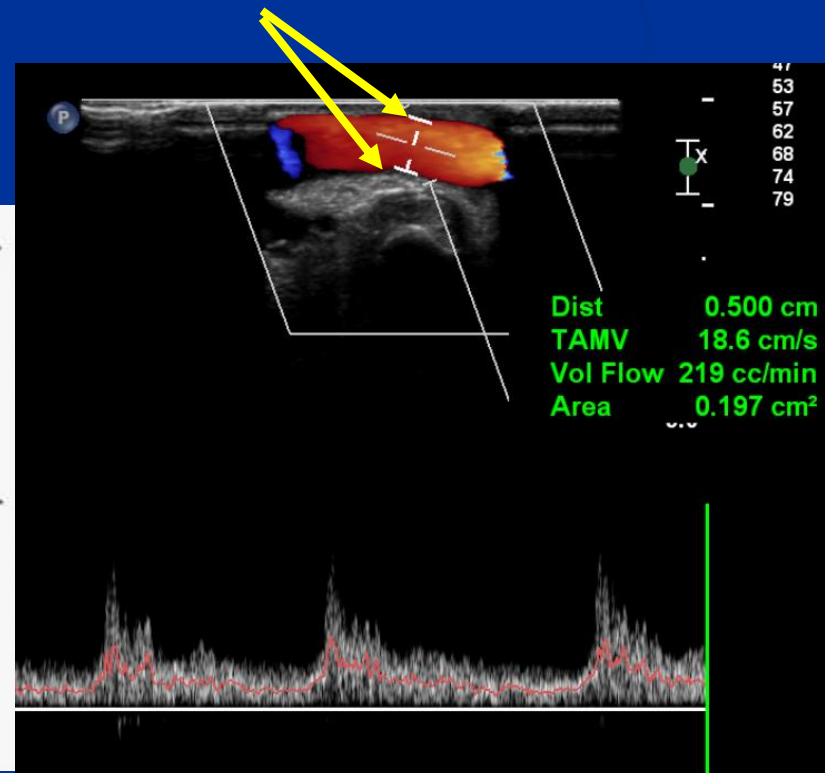
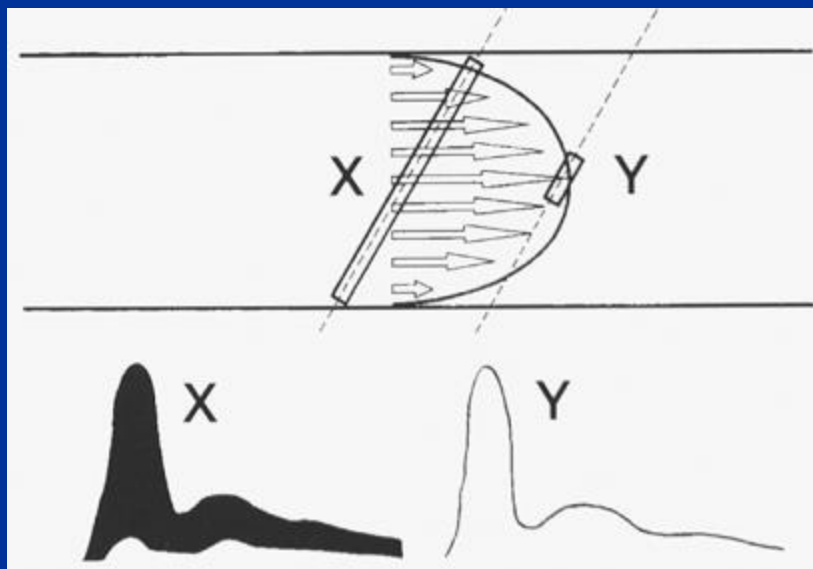

$$v = \frac{\Delta f}{2f_0 \cdot c \cdot \cos \alpha}$$

Vzorkovací objem

- oblast, kde se měří signál (rychlost toku)
  - nastavuje se umístění, tj. **hloubka**
  - **velikost**
    - podle šíře cévy
    - co chceme hodnotit

Frekvence vzorkování signálu

- *PRF, Scale*
- vzorkovací frekvence $\cong$ počet UZ impulsů za sekundu
- Shannon-Kotelnikovův vzorkovací teorém
  - vzorkovací frekvence musí být minimálně **dvojnásobkem nejvyšší frekvence**, kterou zobrazujeme
  - první signál se musí vrátit před vysláním dalšího
- mezní hodnota $\sim$ Nyquistův limit

10 min

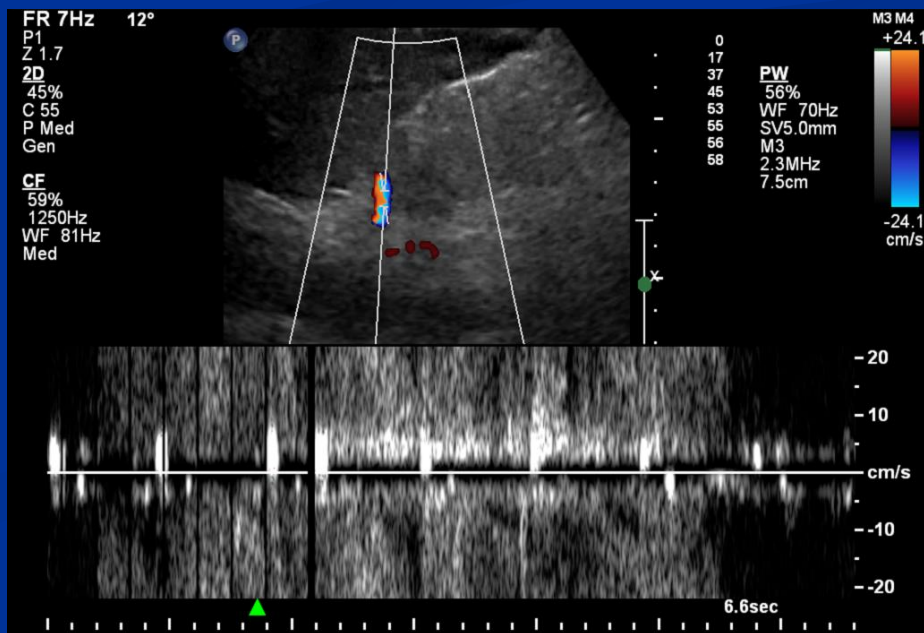
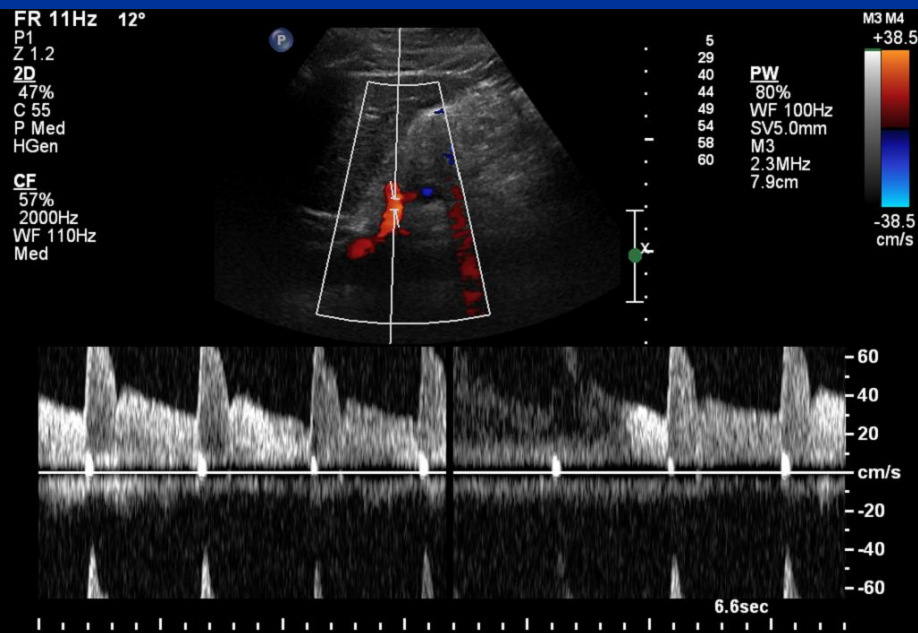
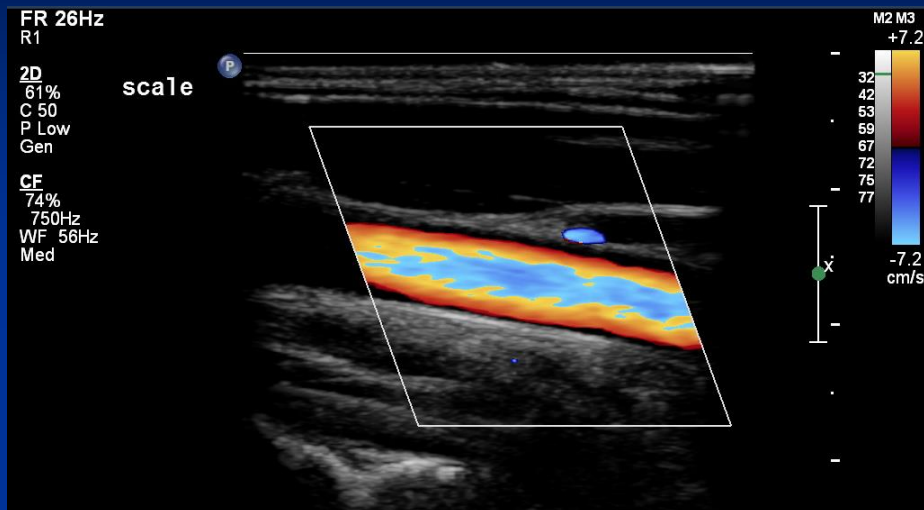

50 min

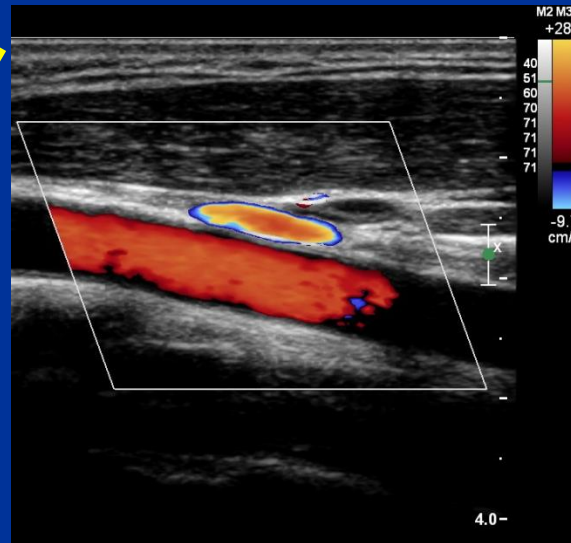
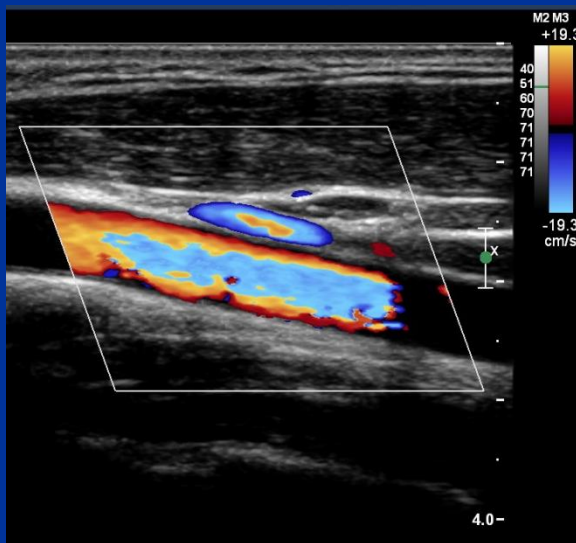
Aliasing efekt

- „přestřelování“
- podstatná **ztráta** informace, její **zkreslení**
- platí pro **barevné** i spektrální **zobrazení**
- závisí na
  - PRF
  - rychlosti toku
  - úhlu cévy k UZ svazku

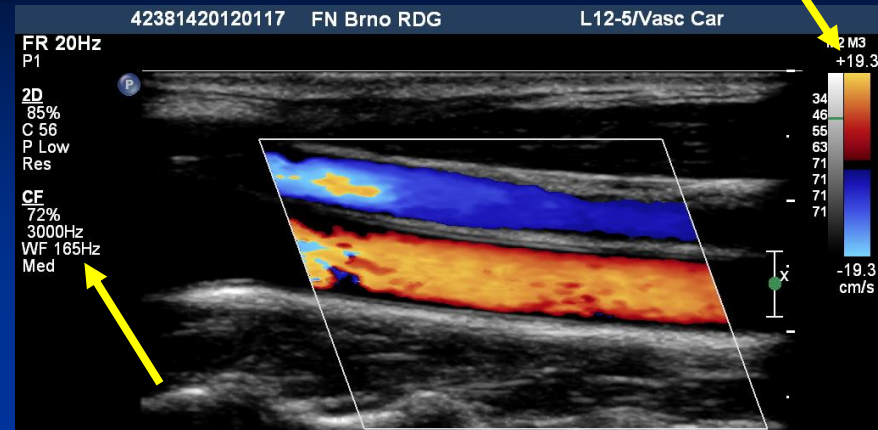
Baseline

■ Pro barevný i spektrální záznam

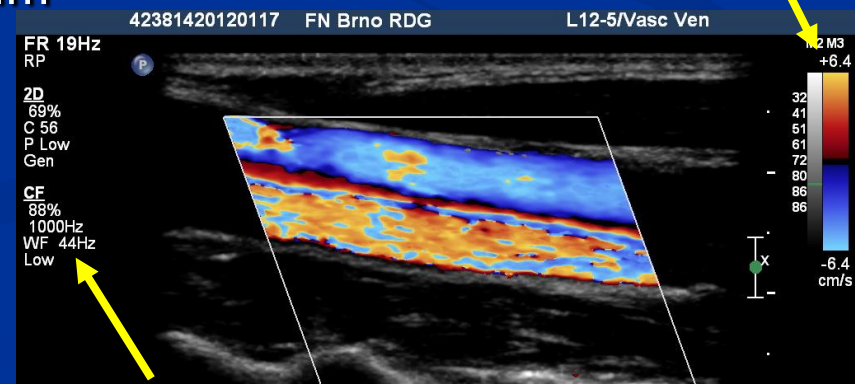

filtr

- *wall filter, high pass filter, thump filter*
- zdroj signálu
  - krevní tok
  - nízkofrekvenční pohyby měkkých tkání – přenesené pulzace (srdce, cévy), dýchací pohyby

- jednoduchá **elektronická propust**
- vyloučení signálů s nízkou frekvencí, např. 25-200 Hz (až 1500 Hz)
- ! vyloučení i signálů s malým frekvenčním posuvem (pomalé toky, např. v žilách)
- ! mylná diagnostika např. trombózy
- Dynamic Filter

Měření průtoku

Volume
Flow

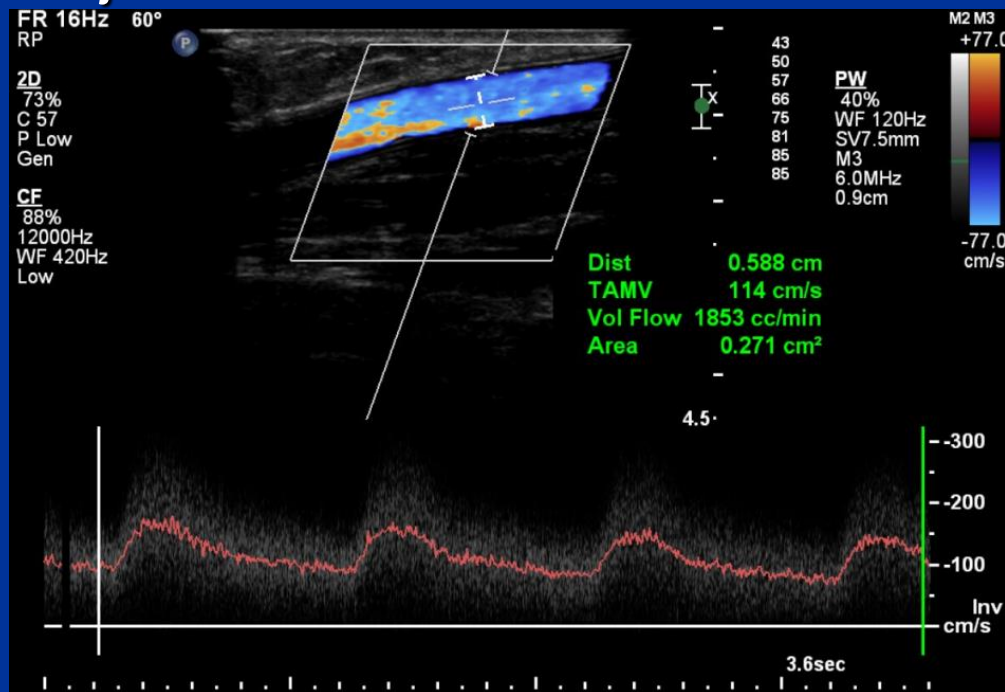
- Při správném nastavení lze změřit **objemový průtok krve** danou cévou

- Q_v [ml/min] = $TAMV$ [cm/s] x S [cm²] x 60

TAMV.....Time-averaged mean velocity

S.....plocha

- Vzorkovací objem!!

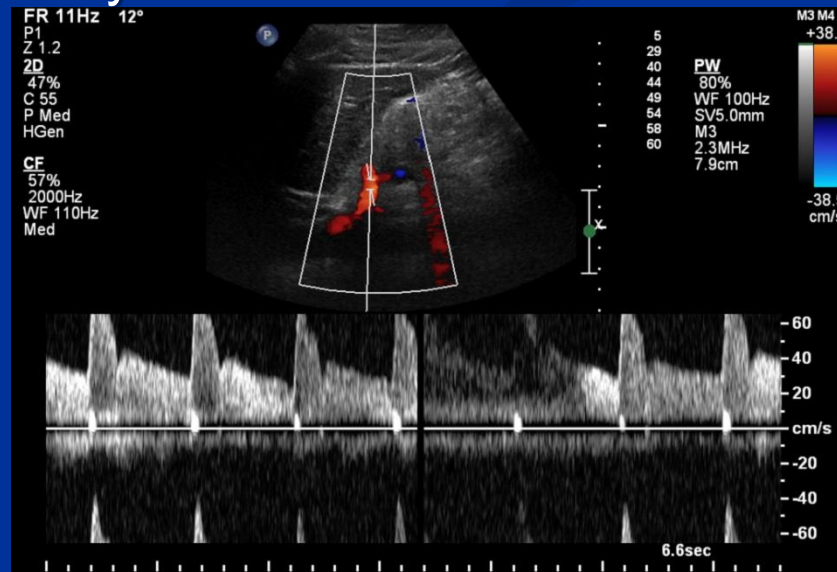
Artefakty a jejich odstranění

Odstranění aliasingu

- Úprava **Baseline**
- Zvýšení PRF – **Scale** – má limit
- Mít sample volume **blíže povrchu** (lze mít vyšší PRF)
- Snížení **frekvence sondy** – zmenší se frekvenční posun
  - Volba sondy s nižší frekvencí (**konvexní**)
- Zvýšit **úhel** mezi cévou a UZ svazkem (ale $< 60^\circ$)
  - ale ne jen nastavený úhel!

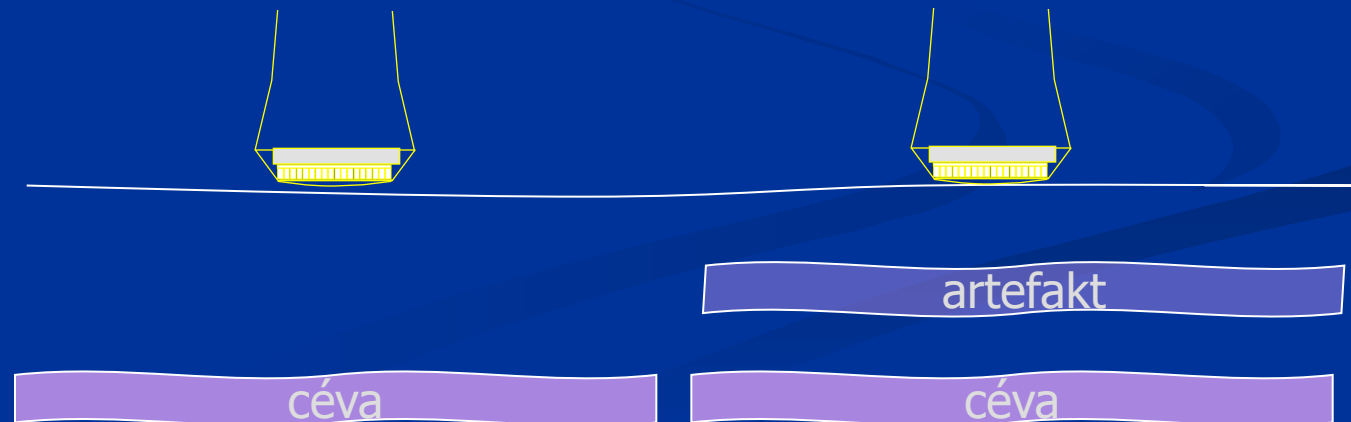
$$\Delta f = \frac{2 f_0 v \cos \alpha}{c}$$

(Note: A red arrow points to f_0 and a green arrow points to α in the original image.)

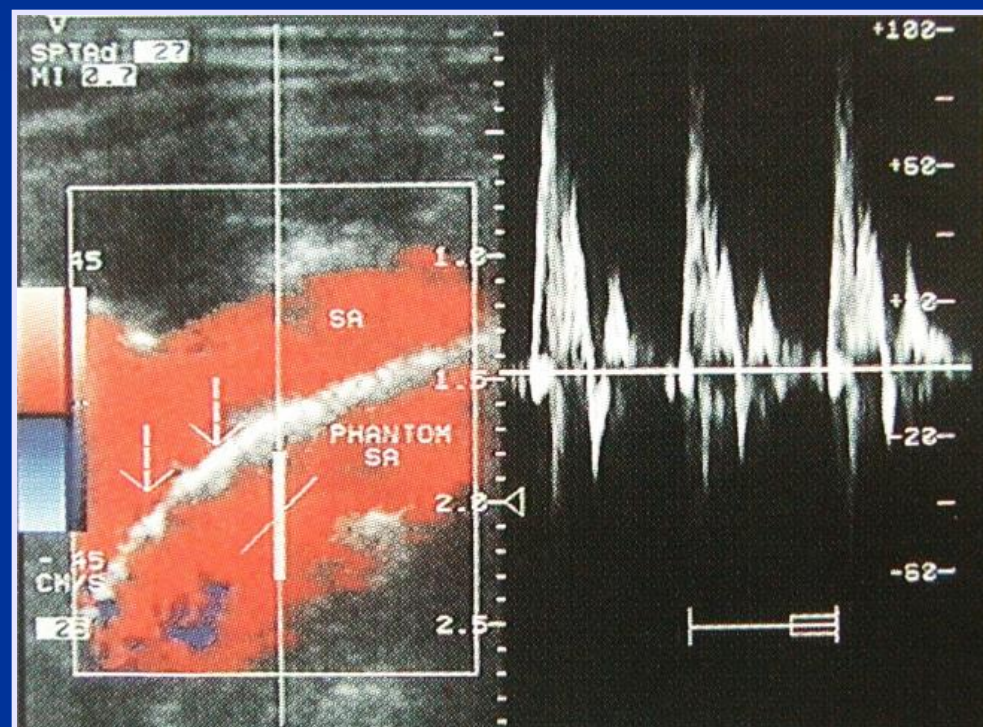
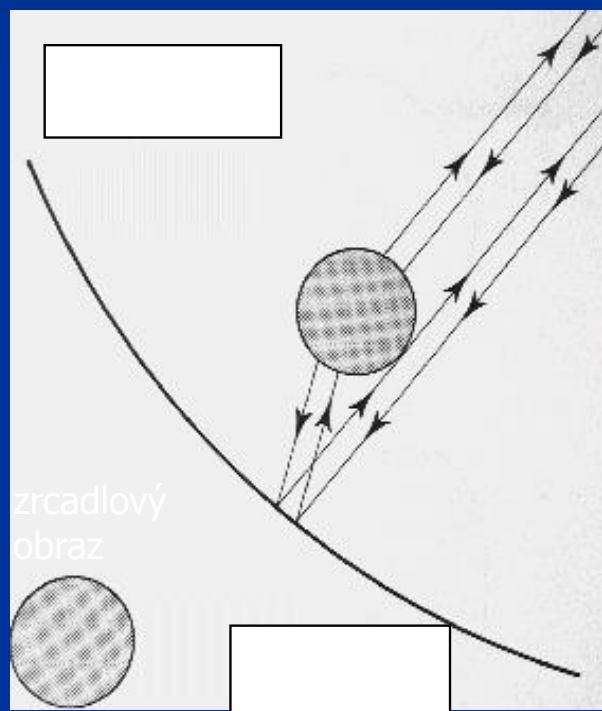
artefakt vysoké PRF

- ↑ PRF – řeší aliasing
  - limitace hloubkou oblastí zájmu
- odrazy zaregistrovány po vyslání dalšího impulsu
- lokalizace zdroje mezi zdroj a skutečnou cévu
- automatická korekce
  - ↓ citlivost k pomalým tokům

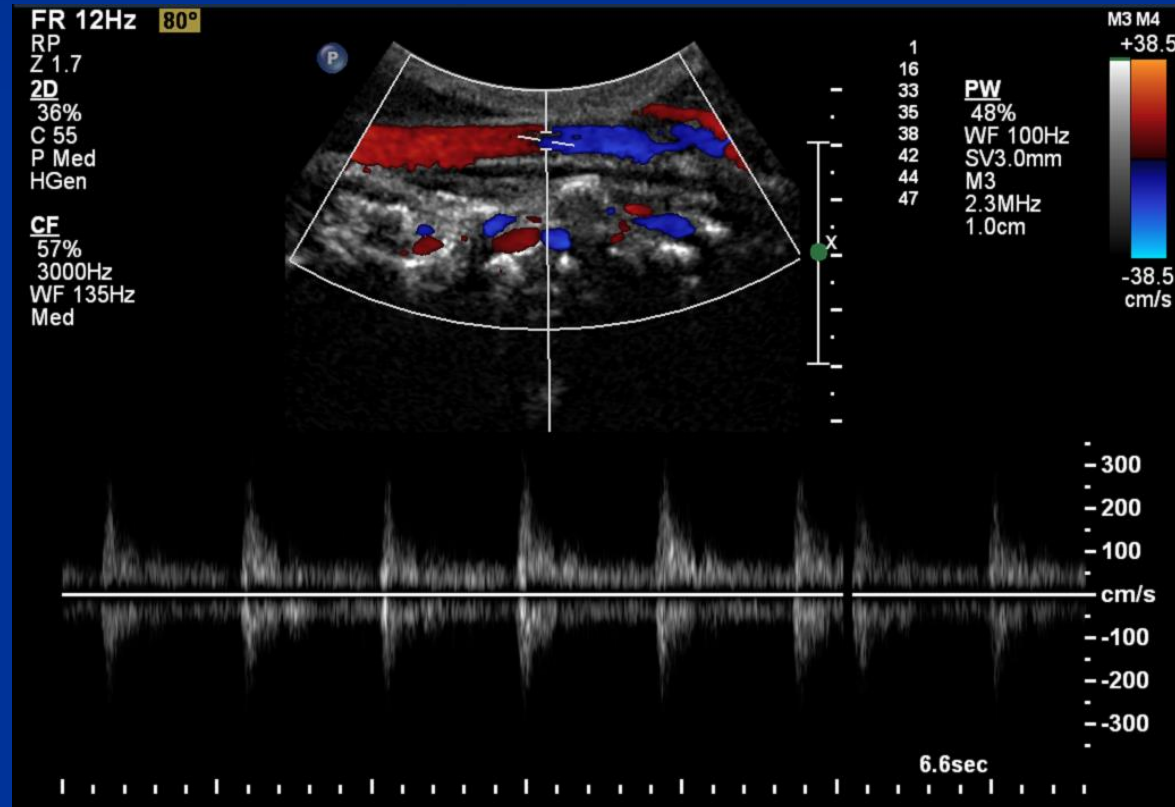
artefakt zrcadlení

- zrcadlové artefakty
- zdvojení obrazů

artefakt relativního směru toku

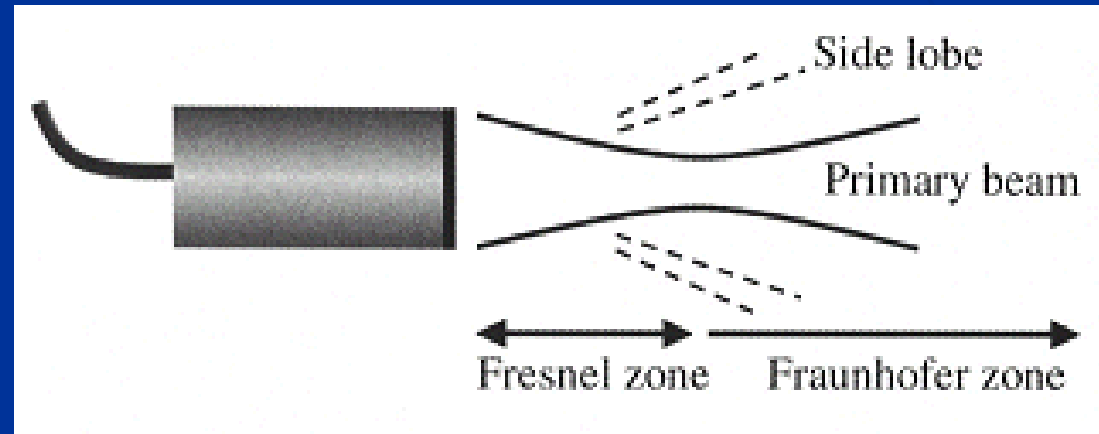
- v různých částech jedné cévy
- protisměrné toky
- vinuté cévy
- karotidy
- sektorová sonda

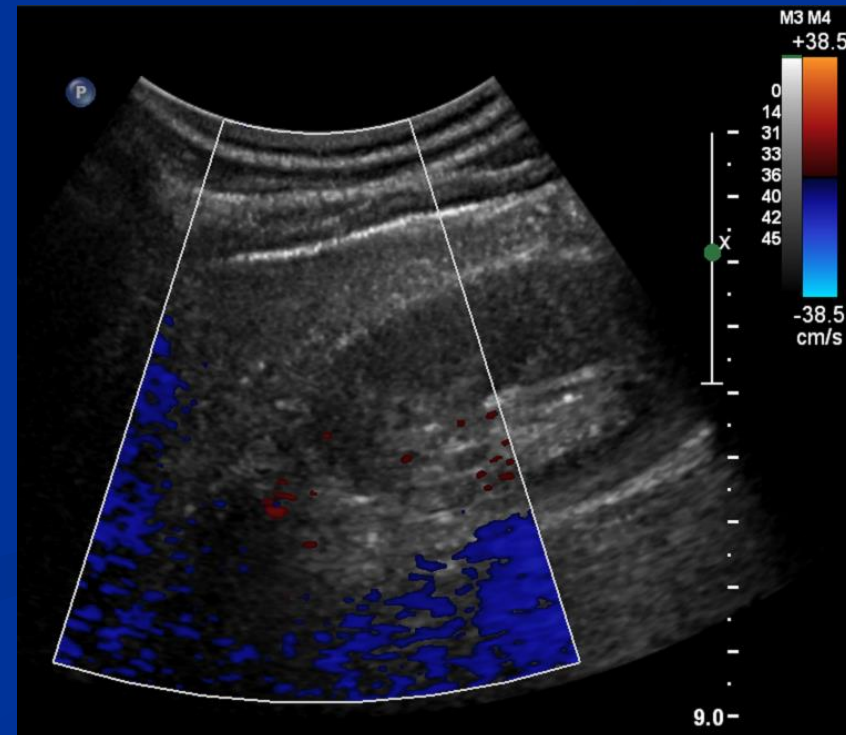
Artefakt postranních paprsků - Side lobe artifact

- způsobené postranními UZ paprsky, které jsou sice slabší, ale mohou se od výrazně odrazivého rozhraní vrátit zpět a zobrazit jej přímo v ose obrazu

artefakty pohybové

- srdeční činnost, cévní pulzace, respirace
- $\uparrow$ amplituda $\sim$ $\uparrow$ intenzita
- $\downarrow$ frekvence, tj. řádově Hz 10, 100
- dopplerovský posuv
- zdroj dopplerovského signálu - nežádoucího
- eliminace - filtr

Kontrindikace UZ

maximální doporučené intenzity dle FDA a intenzity UZ modalit

Aplikace	I_{SPTA}^* (mW.cm ⁻²)	MI
Měkká tkáň, cévy	720	1,9
Kardiologie	430	1,9
Vyšetření plodu	94	1,9
Oftalmologie	17	0,2

Diagnostická modalita	Průměrná I_{SPTA}^* (mW.cm ⁻²)	Maximální I_{SPTA}^* (mW.cm ⁻²)
Dvojměrné zobrazení	17-95	180
Barevný Doppler	150	510
CW – dopplerovské přístroje	170	800
Pulsní Doppler	1400	4500

* I_{SPTA} – space peak, time average – časový průměr vrcholových intenzit

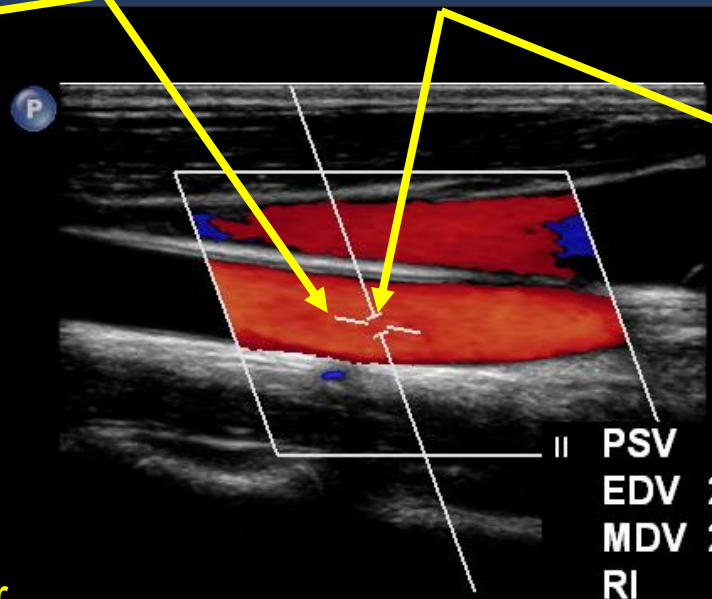
color gain   úhel   vzork. objem   PW gain   priorita barev. záznamu

FR 18Hz
P1

2D
85%
C 56
P Low
Res

CF
83%
3500Hz
WF 227Hz
Med

60°

PRF

wall filtr

33
48
55
63
71
71
71
71

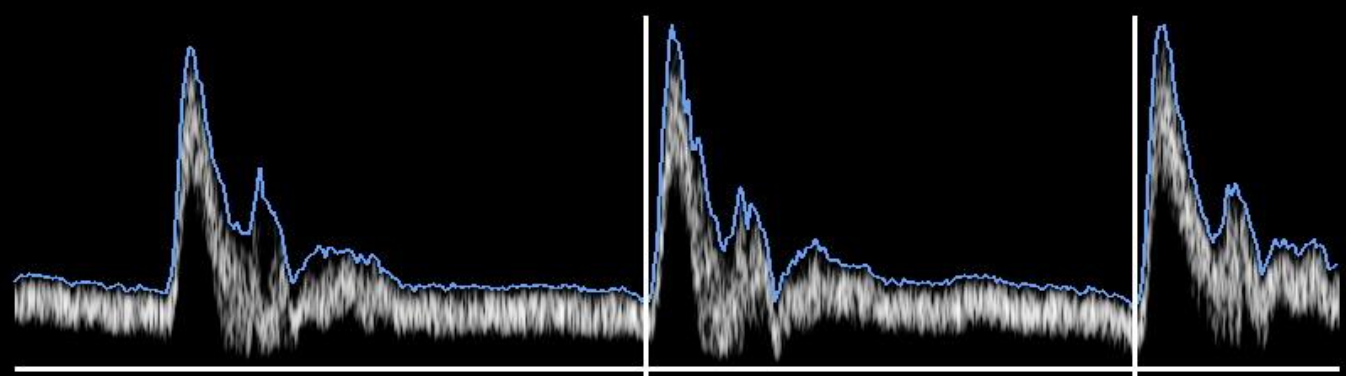
PW
40%
WF 120Hz
SV 1.5mm
M2
6.0MHz
2.0cm

směr toku

PRF (scale)

PSV 118 cm/s
EDV 20.8 cm/s
MDV 20.8 cm/s
RI 0.82

3.6sec

-120
-80
-40
-cm/s
-40

Děkuji za pozornost